

NAFARRO'AN ERRIBERA'KO GIZONAK

Laxaga eta ni, Lizarra'n dan bere etxera joaten gara astero, leenengo, iru egun lasaitasunez iraun dagiguzan, baiña heti agertzen jaku zeozer bera zuurtasun guztiaz dabilrelako Euskalerrian barrien billa.

Oraingoan esan eustan Ondarribi'ra joan bear gendula. Nik baietza emon neutson eta arrastiko 5'etan an egon giñan, Sainz eta Pezonaga'tar Xabier'en etxe -aurrean. Berak zabaldu eban atea eta gora joateko dei-egin euskun.

Ikuste onen arrazoia, Xabier'ek liburu bat argitaratu ebalako zan: "El Euskera en la Ribera de Nabarra", eta Laxaga'k gure ebalako bera ezagutu, idaz-lan bat egiteko Diario de Nabarran argitzeko eta nik "ZER"en. Garrantzi aundikoa dalako argitu eben liburu ori, eta gaiñera Nafarroa'n Korella'ko seme batek argitaratua da.

Liburu au, izkuntzaz mintzatzen da, eta or agertzen dauz izkuntzaren astarnak geografian eta Euskal erroak Erri beran.

Laxaga, gure aurkezpena egin ondoren, itaunka asi zan:

Noz jalo ziñan?

– 1958'an Korella'ko erritxoan.

Beti bizi zara Korella'n?

– Bai!, Ondarribin bizi izan garen azkeneko iru urte auek izan ezik.

Nolako eta nun egin zenduzan ikasketak?

– Xabier'eko Jesuitetan amar urtekin asita batxillerra egin nuen, eta aldizkarien berrikari Bartzelona'n.

Nun egiten dozu lana?

– Renfen.

Zenbat seme/alaba daukazuz?

– Mutil eta nezka bat.

♦ Nun aurkeztu zendun len-da-bizi zure liburu?

– Iruña'n dagon Saldiko-Maldiko elkarte.

Nola artu zinduten?

Nire ustez oso ondo, jende ezberdin zar eta gazte asko egon zalako.

Nolako jendea zan azaldu zeinskigu?

– Bai!, eta pozik gaiñera, jende asko etorri zalako Nafarroa'ko Erriberatik. Batzuk Euskal arduradunak ziran, beste batzuk erriko emakume/gizon onuradunak (interesados), jakin-nai aundia sortu zalako Korella'ko errian. Jende zar eta gazte asko egon ziran liburuaren aurkezpenean.

Aldizkarian berri-emaile edo kazetaririk bai?

– Ball, eta oso pozik nago gaiñera Nafarroa'ko aldizkari guztietan on-artua izan dalako.

♦ Eta zure errian?

– On-artua izan da nire errian (Korella), eta denborarekin uste dot izketaldi baten bat emon bear dotela.

Zerk urduritu zaitu liburu au egiteko?

– Leenengo jakin-miña, eta gero erri-miña. Azken baten..., gure jakintzaren (kultura) maitasunak.

Nekazarien seme-gazte izan nintzanean, lenengo arri-

tu nintzalako gogoan Euskerazko itzaren bitartez, eta ostean aitu nebalako nire izkuntza beste bat zala, Euskera zata! Jakin-nai orrek, neure nortasuna azkortu (desarrollar) eustan.

Zer esaten dabe Erribera'ko jendeak Sanz lendakariak Euskal arloan pentsatzen dunagaitik?

– Erriko jendea asi dalako konturatzen Nafarroa'ren guraso-ondokoa (patrimonio) Euskera dala, uste dot elburu orretan ez doazela Sanz'en atzetik. Orregaitik neu ere zuurtasun aundiekin ibili naz arlo onetan, berezitasun guztiaz, lerderialdi (presunción) barik eta erri-yaurgoan sartu gabe.

Zein izanda zure ikerketaren araua gaztetatik'?

– Niretzat bi izan dira arauak: alde batetik, nekazari-tzako lanean ibiltzen giñanean. Euskerazko itzak agertzen ziranean ostean ikertuz: eta bigarrena toki izenakaz arri-tuta geratzen nintzala, galdera aundiekin itxiten nindualako.

Beste arau bat ere euki neban: Nafarroan Euskeraz argitaratuten zan guztiari zuurtasun guztiaz begiratu.

Zer on-artuko zenuke argitaratu dozun liburuari buruz esaten diran gauza guztietatik?

– Lan aundi bat dala, opaldiaz (dedicación) eta zaletasun guztiaz egiña; baiña danez gain egiaz landuta dagoa-la iñungo arrokeri eta asmakuntza barik.

♦ Luengo liburu nozko'?

– Orretarako lan asko egin bear dot, gure aurreko belau-aldiakaz eta guregan egon dan ebagi aundiori beteteko; adibidez: Muzkaria'ko (Tudela) Pelairea'tar Alberto olerkariak, Fitero'n urte askotan bizi zanak, nolako sendimenduzko biotz-ikutua emoten eutson beren olerkiari.

Gauza asko dagoz. Iribarren'ek ere esaten dau: Muzkaria'koak XVIII'garren gizaldiko jaietan "Karrika-dantza, Nezka-dantza, pelotan", jantzatu eta jokatu egiten ebela. Nafarroaren Erriberako jakintzatik gauza asko galdu dira eta Nafarroa'ko jakintza guztiz Euskalduna dal Zer dozu gogoan Nafarroa'ren etorkizunerako?

– Gure oñarriekin arduratu egin bear garela; danez gain gure izaera eta Nortasuna diralako zalantzan ipinten doguzenak. Euskera barik ez dagoelako Nafar Nortasunik.

Zure Nortasunaren eginkideari buruz: zein da zure eginkizun izkutua?

– Neuri gustatuko jatan naia zan, Euskerazko Elertian geiago emotea, Nafar guztiari eskaintzeko eta azken baten Euskalerrira.

Nola zeunke ikusi nai Nafarroa'ko Erribera?

– Biotz-biotzez gura neuke Erribera jakitun ikustea, baiña arazo orretatik urteteko utsun asko daukaguz bete barik Nortasunaren eza agirian dala, eta Nortasunaren utsuna Euskera ber-bera da.

Zure asmoa, Erriberara itzultzea da?

- Neure burutapena ori da, asken baten nire naia Euskerea irakastea dalako, neure errian eta inguruko errietatik.

Gauza asko ikusi dodaz Nafarroan zear, eta askok arri-turik itxi naute, baiña sakontzen noan bitartez, orain arte arri-turak gauzak oso labur edo txiki geratzen dira agertzen jatazen egoera barriekin. Gizon emakume ezkonduak, bai ere curen senitartekoak eta lagunak elkarte polit bat osotzen dabenak, daukien abertzaletasunezko indar aundiekin, eten bako lanean dabiltzanak nai ikastolan, nai erriko zinegotziak lortzeko Euskal Abertzaletasuna bizkortu daiten, leenengo eskema edo egitarau bat agertzen danean, nai eurek sortzailleak izan..., bazartu egiten dabez ezeren lotsa barik. Gauza illunak ikusten ari gara gure anean, bakotxa beren denboran argira emango doguzanak.

Eta emen nire aitu ezinezko itaun bat: Korella'ko mutil au "Sainz eta Pezonaga'tar Xabier" RENFEN lan egiten?

◆ Norentzat lan egiten ari gara: guretzat, Euskalerrientzat ala alderdientzat! "ZEIN DA ELBURUA"?

— Euskalerriak gaur inoiz baiño geiago bear dau Abertzaletasunak ELBURUARI begira lan egitea eten-bako ardurarekin, ezer-en arrokeri barik Euskadi argitu daiten, Munduko erri guztiak ikusi dagien emen erri bat dagoala, inoren menpean egotea merezi ez dauana, beren Nortasunagaitik ainbeste nekaldi jasotzen dabilena.

ATUTXA'TAR PAUL
ZORNOTZAN 2.001'AN URTARRILLA'KO
24'AN

LAUAXETA, BASILIO PUJANA TA PAULIN

Nik argitaratutako "Mungia ta Mungiarra" liburua irakurri ondoren, Basilio Pujana'ren eskutitza artu dot eta gauzak edestirako argi geratu daitezkan, emen argitaratzen dot eskutitz ori itzez itz.

"On Martin Olazar. Zuk Mungia ta Mungitarrai idatzitako liburutxu orretan, Mungia ta Mungiarrentzat dan lez, ondo egin dozu, Mungia'ko semeak bakarrik aitatutea, eta orretzaz ez dago konkerik, baiña Esteban Urkiaga "Lauaxeta"ren gorpuzkiñak Gasteiz'tik Mungi'ko illobi batera ekarri ziran egunean, an izan nintzan eta illobiaren ondoan neuk kantatu nebazan bertso bi eta bietan bat beintzat au izan zan (1). Ni an izan nintzan orduan konturatu nintzan programa bi izango zirala. bata Eusko Gudarostekoa eta bestea Mungitarrena, ze Mungitarra ez ekien ni be kantatzeko nintzanik eta an egon ziran jaun batzuk esan eusten lenengo nik kantatzeko, eurretari bat abadea zan, nik aldi aretan ez neban ezagutzen, Paulin jauna, ta "Lauaxeta"ren anaia be bai. Ni joan nintzan Eusko Gudarosteko batzun esanetatik eta zoriona ta eskerrak emon eustezan kantau nebalako. Eusko Gudarostekoen anean izan ziran Alkain jauna, Donosti'ko alkatea ta Aizarna Gipuzkoa'ko Foru-Aldundiko Nagusia eta esan custen, zorionak emenez: "Ongi, Pujana. egiak esan eta inor iraindu barik".

Gero frontoian izan zan jaia. Lauaxeta'ren anaia be eskertu nindun, nik ez neban ezagutzen baiña. Frontoian egon zan ipiñita kartel aundi bat onela idatzita, Lauaxeta'ren argazki aundi bategaz:

"ME FUSILAN POR **HABER** AMADO A ESTE **PUEBLO** DESGRACIADO"

- (1) Fusilatuk izan ziranen
Benetan ordu larria,
Zintzo ziranak sentitu eben
Justizien egarria,
Ta asetzeko bala-zuloko
Odolezko iturria,
Odol sagraua isuri zana
Baiña ba-dator barria,
Erriko gizon danak ilda be
Ez dabe ligo Erria.

Gauzak curen lekuan geratu daitezkan, orra or ba liburuari gaiñeritzen dautsadan, geigarri au.

OLAZAR'TAR MARTIN'EK